

Wie plukt wie?

Auteur(s):
Keuzenkamp, H.A.

Verschenen in:
ESB, 82e jaargang, nr. 4118, pagina 649, 3 september 1997

Rubriek:
Redactioneel

Trefwoord(en):
criminaliteit

Misdaad is een bloeiende bedrijfstak (zie ook [tabel 1](#)). 'Illegale activiteiten' hebben in Nederland een 'toegevoegde' waarde van ongeveer vijf miljard gulden, dat is bijna een procent van het BBP ¹. Natuurlijk is niet iedereen blij met de bloei. Er wordt daarom op verschillende manieren geprobeerd criminaliteit de kop in te drukken.

Tabel 1. De bedrijfstak 'criminaliteit' 1995, mln guldens

	binnenlandse consumptie	toegevoegde waarde
hard drugs	500	720
XTC	180	250
cannabis	1000	2040
prostitutie	1000	1000
illegaal gokken	600	600
heling	70	170
illegale kopieën	250	220
totaal	3600	5000

Bron: zie noot 1. Het verschil tussen toegevoegde waarde en binnenlandse consumptie bestaat voornamelijk uit het exportoverschot van de betreffende activiteit.

Een eerste manier is preventie. Doe uw fiets en voordeur op slot en, zo raadt de politie aan, doe dat opzichtig en beter dan uw buurman. De beveiligingswedloop leidt tot vermindering, maar ook tot verschuiving van criminaliteit. In plaats van het bankfiliaal wordt de geldloper beroofd, en als die het te moeilijk maakt dan wordt de bankcliënt het doelwit. De substitutie neemt af naarmate de crimineel grotere onzekerheid heeft over de beveiliging van de verschillende doelwitten. Niet zichtbare, mogelijk aanwezige beveiliging heeft positieve externe effecten. Zo dalen in de VS autodiefstallen sterk in gebieden waar het 'Lojack'-systeem is ingevoerd: een in de auto verstoppt zendertje, na melding van diefstal, door de politie op afstand geactiveerd kan worden ². De positieve externe effecten zorgen voor een hoger maatschappelijk rendement dan het private rendement. Het gevolg is dat er te weinig zendertjes worden geïnstalleerd. Dit geldt voor stille beveiliging in het algemeen: marktfalen komt de criminaliteit ten goede.

Een tweede rem op criminaliteit is ex ante afschrikking. Volgens recent Amerikaans onderzoek leidt liberaliseren van het wapenbezit tot een aanzienlijke vermindering van moord en beroving ³. Dit onderzoek zal gemengde reacties oproepen, maar zelfs als het in grote lijnen juist is valt niet te verwachten dat in Nederland de wapenwet geliberaliseerd wordt. Veel verder dan cursussen zelfverdediging voor vrouwen gaan we niet.

Een derde manier is ex post afschrikking, door de kans op straf na arrestatie. Een probleem is dat het verwachte nadeel van straf, in de vorm van hechtenis en boetes, vaak niet opweegt tegen de verwachte baten van criminaliteit. De kans gepakt te worden is klein. Straffen voor delicten als soft-drughandel vallen mee, terwijl de baten hoog kunnen oplopen. Misdaad loont. Daarom is in 1993 de 'pluk ze' wet ingevoerd (formeel de Wet verruiming vermogenssancties), die het mogelijk maakt om naast de boete ook crimineel verworven vermogen te vorderen. Afgelopen week heeft de Hoge Raad de reikwijdte van deze maatregel beperkt, door te bepalen dat een juwelendief niet de officiële waarde van de juwelen (f. 120.000) moet inleveren, maar de geschatte straatwaarde van f. 20.000 ⁴. De uitspraak heeft vooral gevolgen voor de sector 'heling' in de bedrijfstak 'criminaliteit'. Bij handel in drugs is er immers geen verschil tussen de marktwaarde en straatwaarde: de enige markt is de zwarte.

Het arrest is verdedigbaar voor zover 'pluk ze' niet de bedoeling heeft een boete op te leggen, maar om inkomsten te ontnemen. Wie vindt dat misdaad nu weer te aantrekkelijk wordt moet bij de wetgever hogere boetes bepleiten. Desondanks valt er een belangrijke kanttekening te maken: wie bepaalt de straatwaarde? De dief heeft er alle belang bij om deze te bagatelliseren. De rechter moet opeens (nog) een informatieprobleem oplossen. De wet van een prijs biedt geen uitkomst: een gestolen goed heeft karakteristieken die het subjectieve nut dat iemand eraan ontleent doen verminderen. De rechter zal een oordeel moeten vellen over dit subjectieve nut, dat niet aan de hand van publieke marktprijzen gewaardeerd kan worden. Een hachelijke onderneming.

Een uitweg is de dief verantwoordelijk te maken voor de waardenmutatie die door diefstal veroorzaakt wordt. Dat werkt als volgt. Als hij kan aantonen dat hij het goed voor f. 20.000 aan Linke Loetje heeft verkocht, dan wordt dit bedrag van de dief geplukt terwijl Loetje voor het resterende waardeverschil (f. 120.000 - f. 20.000) wordt aangeslagen. Als die de boel ook weer heeft doorverkocht, kan hij de aanslag omlaag zien te krijgen door het verstrekken van soortgelijke informatie omtrent zijn afnemer. Natuurlijk zal het voor dief en heler(s) niet gemakkelijk zijn hun werkelijke winstaandeel aan te tonen. De dief loopt dus het risico dat zijn criminele vermogen wordt overschat. Gezien de lage pakkans is dat niet onrechtvaardig.

¹ Zwart werk is valt buiten deze telling. Zie R. van der Werf, *Registration of illegal production in the National Accounts of The Netherlands*, CBS, maart 1997. Tot op heden wordt criminaliteit niet expliciet in het nationaal product meegenomen, maar op grond van internationale afspraken moet dit in de toekomst wel gaan gebeuren. Vandaar de CBS-studie.

² I. Ayres en S. Levitt, *Measuring positive externalities from unobservable victim precaution: an empirical analysis of Lojack*, *NBER working paper* 5928, 1997.

³ J.R. Lott en D.B. Mustard, *Crime, deterrence and right-to-carry concealed handguns*, *Journal of Legal Studies*, 1997, blz. 1-68.

⁴ Hoge Raad stelt grens aan kaalplukken criminelen, *de Volkskrant*, 29 augustus 1997, blz. 3.